

JOANES SAINT PIERRE APEZPIKU EUSKALTZAINAREN OBRA

Milafrangan, 24-VI-1984

P. Charritton

Nihork egin zezaken baino hobeki erran digu P. Lafitte jaun kalonjeak, nor zen Joanes Saint Pierre apezpiku euskaltzaina. Funtsean hemen gutartean ez da nihor P. Lafitte-k baino hobeki hura ezagutu duenik. Orain niri dagokit erraitea zer egin duen, hots zer idatzi duen, gaurregun ohoratzen dugun Milafrangar euskaltzaleak.

Berehala aitortuko dizuet ni ere lehen lehenik baliatu naizela P. Lafittek argitaratu zuen liburu batetaz: Apezpiku zena hil-eta, laster, P. Lafittek prestatu zuen "Les meilleures pages de Mgr Saint Pierre" deitu liburua (1952, Imprimerie Le Courier, 9 rue Jacques Laffitte, Bayonne). Liburu horretan bildu dira, loretegi batean bezala, gure idazlearen idazlan hoberenak. Zorigaitzez liburu hori aspaldian agortu zen.

Dena dela, liburu horretan daude lehenik, latinezko bos-pa-sei orrialde "Alexandri-arren eraginaz Ovidio-rengan" (145-150); aski baitira ikusteko zein ederki zerabilan latina Etxeleku-ko semeak.

Liburuaren parte nagusiak ordea, erran gabe doa, frantsesez eta euskaraz ditugu; biak elgarren bete, nahiz guk euskarari hurbilagotik behatzen diogun. Frantsesezko zatiak beraz eskaintzen dizkigu Ameriketako itzuli baten oroitzapenak, Baiona ta Lapurdi-ren arteko gatazken XIV. mendeko historia labur bat, Euskal Herria-ren geroaz eman hitzaldi bat eta Euskal Literaturaz beste bat, gehienak *Gure Herrian* argitaratuak, eta azkenekotz, artikulu bakar batzu, Baiona-ko "*Le Courier*" egunkarian agertuak.

Badakigu bizkitartean frantsesezko beste artikulu asko bagenituzkela biltzeko, bai *Gure Herria*-n, bai "*Le Courier*" egunkarian (160 artikulu bederen eman baitzituena), bai *Eusko Jakintza*-n. Ez dezakegu alabaina ahantz linguistika gaiak landu zituela Saint Pierre-k eta euskararen eta Afrika-ko mintzairaren arteko harremanak ikertu; nahiz ez zitzaizkion lan horiek Karla Bouda alemanari asko gustatu (ikus *Eusko Jakintza*, vol III, 1949, 46-48. orr.).

Euskarazko lanei behatzen badiegu hor dugu ipui bat "Mariederren ezkontza" deritzana, honela hasten baita: "Ezpeletarra nuen aitaso. Jainkoak

ereman zuen mundutik, adinean han harat joana, lanaren borrokak higaturik azkenean. Gizon zuhurra izana bere denboran, itsusi baita nihaurek erraitea, bainan lagunkina...” Ez die ipuiak nihungo Daudet frantsesaren ez Barbier euskaldunaren idazkiei zorrik. Zorigaitzez egileak ez baitio lagunik eman!

Saint Pierre zenak egin zituen prediku sermoi eta hitzaldiak ordea ez ziren bakarrak izan. *Gure Herria*-ren zenbaki bereziak (*Gure Herria*, 1952, 1) eskaintzen digun orrialde osoko foto paregabeak —Baigorriko trinketean hartu baitute Saint Pierre apezpikua mintzo, Dassance eta Etcheverry-Aintchart xaharraren artean— ez ote digu adiarazten zer predikari miresgarria zen Hazparneko misionest ohia? Bainan predikalkitik ari zelarik orduan apeza, ez ziren oraino elizetan sartuak gaur darabiltzagun tresnak. Solasak orduan airatzen ziren eta galtzen, ez biltzen, non ez ziren izkribuz ezartzen. Badakigu ere askotan predikariek ez dituztela beren sermoiak idazten. Horiek hola, galduak dira beraz sekulakotz gure apezpiku euskaltzainaren hitzaldi gehienak. Gelditzen zaizkigun bos-pa-seiak hor ditugu beharrik, haren talendu aberatsaren lekuko: Axular-ez emana Saran, lehena, 1925 ean; Abbadie kalonjeaz bigarrena Bitirinan, 1929 an, eta Euskaldunen dohainez beste bat Domintxainen, 1938 an.

Joanes Saint Pierre euskal idazlearen idazlan gehienak halere haren euskarazko artikuluak dira: 1914 eko gerla hasi zelarik, *Eskualduna*-ren buruzagiak, Hiriart-Urruty bere irakasle ohiak, eskatu zion berriak igor zitzaion gerla-tokietarik eta, hasian hasi, J. S. P.-ek jarraituki gerlako berriak igorri zizkion *Eskualduna*-ri bera Alemanen eskuetan, 1918an preso erori arte. Gerla ondoan, astekari berean, “Ikusiak” izenburuarekin, agertu zituen oraino Alemaniako oroitzapenak.

Ordu berean, hots 1919 ko udaberrian, Joanes Saint Pierre Baionako seminario handiko irakaslea hasi zen *Euzkadi* Bilboko egunkari abertzalean Iparraldeko berrien noizean behin emaiten, bere amaren izenaz, Anxuberro izenpetzen zituela: Hogoi-ta-hamar bat artikulu agertu ziren horrela *Euzkadin*, 1919 ko maiatzaren 17 tik, 1920 eko abuztuaren 25 ra. Gero Anxubero bere saila utzi zion Jean Elissalde Zerbitzari adixkideari.

Ondoko urtean, Saint Pierre, Dassance, Oxobi, Zerbitzari, Blazy, Apes-teguy eta beste adixkideek sortzen zuten *Gure Herria* aldizkaria. Lehen zenbakian berean agertu zuen Saint Pierre-k bere xedea: euskaldunen historia eta euskal arbasoen urratsak, burutik buru, xeheki euskaraz ezartzea. “Eskualdunak” izenburuarekin agertu ziren horrela bederatzik kapitulu, 1921 eta 1922 an. Erromatarren mendera heldu zen euskal historiagilea. Orduan aurkitu ilunbeek lotsatu ote zuten, ala apezpikutegiko idazkaritzan sartzearekin bera lanek ito? Ez dakigu. Dena dela, Annibal-ekilako harremanetan baratu zitzaigun euskarazko euskaldunen lehen historia.

1925 an bizkitartean, bere lan guzien artetik, Joanes Saint Pierre-k hartu zuen, Jean Blaise Adéma kalonjearen eskuetarik, *Eskualduna*-ren buruzagitza. Bera apezpikutu arte, kargu hori begiratu zuen; 1925 tik 1930 arte beraz.

Geroago ere, sorterrirat itzuli ondoan, artikulu bat edo beste idatzi zuen Saint Pierre-k 1939 eko gerla hastean *Eskualduna* kazetan, eta gerla ondoan berriz *Herria*-ren sortzailetarik izan zen.

Horiek hola bada, artikulu horiek oro bil baginetza, P. Lafitte-k argitaratu zuen liburu bakarraren orde, bi liburu gotor bagenituzke: bat frantsesezko lanekin, bestea euskarazkoekin. Hea nork eginen duen lan hori? Euskaltzaindiak berak ala Euzko Ikaskuntzak? Nola ez aipa alabainan, Euzko Ikaskuntzak holakoxe bat zor diola Saint Pierre apezpikuari? Ez baitzen bakarrik bera *langile on* izan gure Milafrangar idazle jakintsua, baina bai ere *eragile handi*. Horra zergatik 1948 an *Eusko Ikaskuntza lagunartea* berpiztu zelarik Baionan, Saint Pierre apezpikua ezarri zuten elkartearen ohorezko lehendakari.

Baina lehenagotik ere eragile handi agertu zitzaigun gure gizona, bereziki 14 eko gerla ondoan Baionako seminarioan irakasle sartu zelarik, orduan baitzituen euskal lanetara bere ikasleak bultzatu, P. Lafitte-k salatu digun bezala. Eta geroago berdin, bai *Eskualduna* kazetarekin, bai *Gure Herriarekin*, bai *Herriarekin*, bai *Euskaltzaleen Biltzarra*-rekin, beti bultzatzaile hoberenatarik izan da. Funtsean euskaltzaleen ta euskaldunen apezpiku bati zoakon bezala. Egun ilunetan eskas genuen euskaldunen apezpiku euskalduna ez ote dugu alabaina izan, Joanes Saint Pierre, Milafrangako semea?

Eta hemen, zuen barkamenarekin, nahi nioke galde bat egin Erroman teologia ikasi zuen Etxelekuko Joastipi-ri. Nihaur denboran han gaindi ibilirik, oroitzen naiz teologoen egundainotik bereizten zituztela Jainkoaren bi laguntza mota, bat deitzen zutena “grazia” eta bestea “karisma” izenekoa. Zehaztasunetan sartuz, asko grazia molde badugu. Karismak aldiz ez dira ainitz aipatzen. Gure teologoen maiz “apparatzik” kutsu bat badutelako, menturaz, eta karisma horiek ez dituztelako hain gogoko. Karisma horiek dira alabaina, Jainkoak, Berak dazkien xendra-bide ta bazter-bidetarik, gizonei bidaltzen dizkien laguntzak. Hots, “kontrabandoz” bezala, heldu zaizkigu laguntza berezi horiek.

Ta hain zuzen, Erromak euskaldunei eman ez dizkigun gure apezpikuen orde, Jainko Jaunak eskaini baitzikigu Saint Pierre, Larrañaga, Olano bezalako apezpiku bazterreko zenbait, gogoeta nago aspaldian, zergatik ote eta noiz arte nahi gaituen Jainko Onak horrela gobernatu Euskal Herriko bere umeak, ez eliza legearen graziaz, baina bai “sasikume bastartak iduri”, karisma bidez? Horra Joanes Saint Pierre euskaltzain zenari gaur helarazi nahi diotan galdea eta eskea: Helereraz diezaiola ene otoitza Jainkoari.

Anartean, gure idazle handiaren obra guzitik solas bakar bat bereziko dut —gaurko gure herriaren egoerari ongi doakona, eta Iratzeder adixkideak bere olerkiaren lematzat hartu zuena (*Gure Herria*, 1952, 1 “Ai haren burua!”) 1948 an Miarritzeko Biltzarrean Saint Pierre-k bota baitzuen: “Ils ont peur de nous!”, “Bai, gure beldur dira!”. Hori izanen da nere alaba tipiari helaraziko diotan Milafrangako apezpiku zenaren mezua.